

La utilització dels sistemes de control electrònic monitorat a la població penada a Catalunya

Autores: Núria Torres Rosell, Eulàlia Luque Reina, M. José Rodríguez Puerta, Carolina Villacampa Estiarte, Esther Moron Lerma

Objectius

La present recerca té per objecte l'estudi de la utilització dels sistemes de control electrònic monitorat a la població penada a Catalunya. L'interès en la realització d'aquest estudi deriva de la constatació, per una banda, de l'existència d'una àmplia oferta de sistemes tecnològics, en constant desenvolupament i millora, que permeten un seguiment i control dels individus en la comunitat, i per altra banda, de la progressiva incorporació d'aquestes tecnologies en la legislació penal i penitenciària.

En els darrers anys, l'aplicació de la monitoració electrònica a Catalunya s'ha centrat en l'àmbit penitenciari, i en concret, en allò previst en l'art. 86.4 del Reglament penitenciari (RP) que possibilita a l'intern classificat en tercer grau pernотar fora de l'establiment penitenciari quan, de forma voluntària, accepta el control de la seva presència mitjançant dispositius telemàtics proporcionats per l'Administració penitenciària. La

La utilización de los sistemas de control electrónico monitorado en la población penada de Catalunya

Autoras. Núria Torres Rosell, Eulàlia Luque Reina, M. José Rodríguez Puerta, Carolina Villacampa Estiarte, Esther Moron Lerma

Objetivos

Esta investigación quiere estudiar la utilización que se ha hecho de los sistemas de control electrónico monitorado en la población penada en Catalunya. El interés por la realización de este estudio viene por la constatación que existe una amplia oferta de sistemas tecnológicos en constante desarrollo y mejora que permiten un seguimiento y control de los individuos en la comunidad, y por otro lado, la progresiva incorporación de estas tecnologías en la legislación penal y penitenciaria.

En los últimos años la aplicación de la monitorización electrónica en Catalunya se ha centrado en el ámbito penitenciario, y en concreto en lo previsto en el artículo 86.4 del Reglamento penitenciario (RP) que posibilita al interno clasificado en tercer grado pernотar fuera del establecimiento penitenciario cuando, de forma voluntaria, acepta el control de su presencia en un lugar determinado mediante dispositivos telemáticos

previsió del Reglament penitenciari ha permès a alguns interns que desenvolupaven activitats laborals, formatives, familiars, de tractament o d'altre tipus fora de l'establiment, no haver de sotmetre's a la regla general de pernoctació en aquest. La recerca parteix de la base que en l'actual context de presons sobrepoblades, de creixent volum de la població interna en centres penitenciaris i de cerca de mesures de major control del risc, l'anàlisi de l'ús que s'ha donat a aquest recurs legal i la valoració que de la seva utilització en fan els subjectes involucrats en la seva aplicació pot resultar cabdal per al disseny de noves polítiques penitenciàries.

L'objectiu general de la investigació és, doncs, l'anàlisi de l'aplicació a Catalunya dels sistemes de control electrònic monitorat en l'àmbit penitenciari a fi de determinar quina ha estat la seva utilització, la finalitat i els criteris per a la seva aplicació. A tal fi s'estudia la regulació de l'article 86.4 RP, el funcionament dels sistemes de control telemàtic, i les circumstàncies personals, penals i penitenciàries dels subjectes que han accedit al tercer grau penitenciari en les condicions previstes en l'art. 86.4 RP.

Metodologia

La recerca consta de dues fases amb les que es pretén obtenir un coneixement ampli de la utilització dels sistemes telemàtics per part de l'Administració penitenciària catalana.

En primer lloc, s'ha realitzat un estudi dels casos en què, durant el període comprès entre l'1 de gener de 2004 i el 31 de desembre de 2006, alguns interns dels centres penitenciaris catalans han complert la seva condemna en el règim previst en l'article 86.4 RP. Durant el trienni estudiat, hi ha hagut un total de 1.110 resolucions favorables emeses per l'Administració penitenciària que corresponen a 1.019 persones. Les resolucions favorables al compliment del tercer grau penitenciari segon les disposicions del 86.4RP corresponen a 377 controls telemàtics i a 733 resolucions que no apliquen aquest tipus de mesura. Per tant, el control telemàtic s'aplica a una tercera part dels interns que accedeixen a aquest règim.

Les dades analitzades provenen de dues bases de dades i han estat facilitades pel Servei de Medi Obert de la Secretaria de Serveis Penitenciaris, Rehabilitació i Justícia Juvenil del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Una d'aquestes bases és el SIPC (Sistema d'Informació Penitenciària de Catalunya) i l'altra és

proporcionados por la Administración penitenciaria. La previsión del Reglamento penitenciario ha permitido a algunos internos que realizan actividades laborales, formativas, familiares, de tratamiento o de otro tipo fuera del centro, no tener que someterse a la regla general de pernoctar en el centro penitenciario. La investigación parte de la base que en el actual contexto de prisiones superpobladas, de volumen creciente en cuanto a población interna en centros y de búsqueda de medidas de mayor control del riesgo, el análisis del uso que se ha dado a este recurso legal y la valoración que de su utilización hacen los sujetos involucrados puede resultar relevante para el diseño de nuevas políticas penitenciarias.

El objetivo general de la investigación es pues el análisis de la aplicación en Catalunya de los sistemas de control electrónico monitorado en el ámbito penitenciario con la finalidad de determinar cual ha sido su utilización, la finalidad y los criterios para su aplicación. Con este fin se estudia la regulación del artículo 86.4 RP, el funcionamiento de los sistemas de control telemático, y las circunstancias personales, penales y penitenciarias de los sujetos que han accedido al tercer grado penitenciario en las condiciones previstas en el artículo 86.4 del RP.

Metodología

La investigación consta de dos fases en las que se pretende obtener un conocimiento amplio de la utilización de los sistemas telemáticos por parte de la Administración penitenciaria catalana.

En primer lugar se ha realizado un estudio de los casos en que, durante el período comprendido entre el 1 de enero de 2004 y el 31 de diciembre de 2006, algunos internos de los Centros penitenciaris catalanes han cumplido su condena en el régimen previsto en el artículo 86.4 RP. Durante el trienio estudiado se han producido 1.110 resoluciones favorables emitidas por la Administración penitenciaria que corresponden a 1.019 personas. Las resoluciones favorables al cumplimiento del tercer grado penitenciario según las disposiciones del 86.4 RP corresponden a 377 controles telemáticos y a 733 resoluciones que no aplican este tipo de medida. Por tanto, el control telemático se aplica a una tercera parte de los internos que acceden a este régimen.

Los datos analizados provienen de dos bases y han sido facilitados por el Servicio de Medio Abierto de la Secretaria de Servicios Penitenciaris, Rehabilitación y Justicia Juvenil del Departamento de Justicia de la Generalitat de Catalunya. Una

pròpia del Servei de Medi Obert i conté informació exclusiva dels interns en art. 86.4.

En la segona part de la recerca s'han analitzat les opinions i percepcions que genera l'aplicació dels sistemes de control electrònic monitorat. La recerca incorpora els resultats dels qüestionaris realitzats a penats que han experimentat la utilització d'aquests sistemes i als tècnics encarregats de la seva implantació i seguiment. Les opinions d'aquestes persones han de contribuir a una visió més acurada de les possibilitats d'aplicació d'aquests sistemes, així com d'aquells aspectes que caldria millorar. El nombre de qüestionaris completats i retornats a les autores de la recerca ha estat de 86 penats i 34 tècnics.

Resultats

La modalitat de compliment del tercer grau penitenciari prevista en l'article 86.4 RP ha estat aplicada, en el període de tres anys que va de l'1 de gener de 2004 a 31 de desembre de 2006, a un total de 1.019 interns dels centres penitenciaris catalans. Només una tercera part d'aquests interns van estar sotmesos a sistemes de control electrònic monitorat.

En termes generals es detecta una proporció elevada de dones i de nacionals espanyols entre els penats que accedeixen al 86.4RP. En canvi no sembla que ni l'estat civil del penat, ni el delictes pel que van ser condemnats, ni la durada de la condemna siguin decisius en l'aplicació d'aquest règim.

Pel que fa, en concret, a l'aplicació dels sistemes de control electrònic, aquesta modalitat és més freqüent entre penats més joves, i entre penats que compten amb més condemes anteriors. La durada del compliment amb control electrònic és també més llarga que la del compliment en la modalitat del 86.4RP sense aquest control. Pel que fa al motiu per a la seva concessió, destaca que, tot i que la major part dels interns que accedeixen al 86.4RP ho fan per raons laborals, existeix una elevada quantitat de penats a qui es concedeix el control telemàtic per necessitats familiars.

Els qüestionaris ens han permès entendre també que tant l'Administració penitenciària com els propis penats perceben l'aplicació de la monitoració electrònica com un benefici o com una recompensa per la concurrència d'unes circumstàncies positives. La pràctica totalitat de penats enquestats es mostren partidaris d'a-

de estas bases es el SIPC (Sistema de Información Penitenciaria de Catalunya) y la otra es propia del Servicio de Medio Abierto y contiene información exclusiva de los internos en artículo 86.4.

En la segunda parte de la investigación se han analizado las opiniones y percepciones que genera la aplicación de los sistemas de control electrónico monitorado. La investigación incorpora los resultados de los cuestionarios realizados a penados que han experimentado la utilización de estos sistemas y a los técnicos encargados de su implementación y seguimiento. Las opiniones de estas personas han de contribuir a una visión más específica de las posibilidades aplicativas de estos sistemas, así como de aquellos aspectos que convendría mejorar para garantizar una correcta aplicación. El número de cuestionarios completados y devueltos a las autoras de la investigación ha sido de 86 penados y 34 técnicos.

Resultados

La modalidad de cumplimiento del tercer grado penitenciario previsto en el artículo 86.4 ha sido aplicada a un total de 1.019 internos de los centros penitenciarios catalanes en el período que va del 1 de enero de 2004 a 31 de diciembre de 2006. De todos estos solo una tercera parte ha participado en el programa de control electrónico monitorado. En el análisis general se detecta una proporción más elevada de mujeres y de españoles entre los penados que acceden al 86.4 RP. En cambio, ni el estado civil del penado ni el delito principal por el que fueron condenados, ni la duración de la condena parecen variables decisivas para determinar la aplicación o no de este régimen.

Por lo que se refiere en concreto a la aplicación de los sistemas de control electrónico, es más frecuente su uso entre los penados más jóvenes y los que cuentan con más condenas anteriores. La duración del cumplimiento con control electrónico es también más larga que la del cumplimiento en la modalidad del 86.4RP sin este control. Respecto al motivo por el que se concede, destaca que la mayor parte de los internos que acceden al 86.4RP lo hacen por razones laborales. También se observa que una proporción elevada se les concede el control telemático por necesidades familiares.

Los cuestionarios nos han permitido observar que tanto la Administración penitenciaria como los propios penados perciben la aplicación de la monitorización electrónica como un beneficio o como una recompensa por la concurrència de unas circunstancias positivas. La práctica totalidad de los penados encuestados se muestran partidarios de este régimen y de no tener que volver al centro

quest règim i de no haver de retornar al centre penitenciari per a pernoctar-hi. També entre els tècnics la valoració és molt positiva destacant el fet que aquest sistema contribueix a permetre el contacte amb la família (42,0%), la creació d'un ritme horari (14,5% dels tècnics) o una major autonomia (4,3%). Tanmateix, s'assenyalen també alguns inconvenients, entre els quals destaca, per sobre de tots, l'existència de problemes tècnics, que caldria en tot cas corregir i millorar.

penitenciario para pernoctar. También entre los técnicos la valoración es muy positiva destacando el hecho que este sistema contribuye a permitir el contacto con la familia (42,0%), la creación de un ritmo horario (14,5% de los técnicos) o mayor autonomía (4,3%). Al mismo tiempo se señalan algunos inconvenientes entre los cuales destaca, por encima de todos, la existencia de problemas técnicos en el uso cotidiano del control electrónico que convendría corregir y mejorar en el futuro.

Butlletins. Invesbreu publicats

- 1 *Immigrants i criminalitat a Europa. Els exemples d'Alemanya i Espanya.* Gener 1995
- 2 *La preso pública de Barcelona durant l'etapa isabelina / La casa de correcció de Barcelona (1836-1856).* Gener 1998.
- 3 *El cost de la justícia penal. Privació de llibertat i alternatives.* Febrer 1998.
- 4 *El nen abusat sexualment com a testimoni / Els delictes contra la llibertat sexual relacionats amb menors.* Març 1998.
- 5 *Intel·ligència i personalitat en el procés rehabilitador del delinqüent.* Maig 1998.
- 6 *Salut i presó.* Octubre 1998.
- 7 *La premsa envers la violència juvenil i la presó.* Novembre 1998.
- 8 *El tractament dels agressors sexuals.* Febrer 1999.
- 9 *La victimització a Catalunya l'any 1996.* Abril 1999.
- 10 *Programes aplicats de psicologia comunitària amb personal penitenciari.* Juny 1999.
- 11 *Justícia juvenil: inserció laboral i mesures en medi obert.* Octubre 1999.
- 12 *Reincidència i delinqüència juvenil.* Novembre 1999.
- 13 *Violència domèstica.* Desembre 1999.
- 14 *L'estat de l'adopció a Catalunya (1998-1999).*
- 15 *Maltractaments infantils a Catalunya.* Juny 2000
- 16 *Presó i dones. La incidència dels programes motivacionals en la conducta social. Un estudi evolutiu (1988-2000) a la presó de dones de Barcelona.* Setembre 2000
- 17 *Avaluació d'un programa de tractament per a joves violents.* Novembre 2000
- 18 *Avaluació de l'efectivitat dels programes de tractament amb delinqüents a Europa.* Gener 2001
- 19 *La victimització a Catalunya l'any 1999.* Maig 2001
- 20 *L'arrest de cap de setmana a Catalunya (1996-2000)*
- 21 *Addictes a les drogues i reincidència en el delicte*
- 22 *Maltractaments físics greus a nadons i menors de quatre anys ingressats en centres d'acolliment*
- 23 *Intervenció institucional. Elements per a l'anàlisi en menors infractors o en risc*
- 24 *Els menors estrangers indocumentats no acompanyats (MEINA)*
- 25 *La medicació penal*
- 26 *La reincidència*
- 27 *Família i conducta antisocial*
- 28 *Presentació de dues recerques de l'àmbit penitenciari*
- 29 *Intervenció en centres de justícia juvenil*
- 30 *La Classificació inicial en règim obert dels condemnats a presó*
- 31 *La reincidència en les penes alternatives a la presó a Catalunya*
- 32 *L'assistència religiosa i la llibertat de culte a les presons de Catalunya*
- 33 *Bullying - Violència de gènere Elements per a l'anàlisi*
- 34 *Violència dels joves a la família*
- 35 *Infractors i conducta violenta*
- 36 *Drogues i tractament penitenciari*
- 37 *Perfil professional del jutge de primera instància i instrucció de Catalunya*
- 38 *Violència de gènere i justícia*
- 39 *Delictes sexuals i reincidència*
- 40 *Intervenció amb infractors juvenils*
- 41 *Mediació i resolució de conflictes en entorns penitenciaris*
- 42 *Perfil professional del Secretari Judicial de Catalunya*

Edició i producció: **Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada**
Ausiàs March, 40
Tel. 93 207 31 14
Fax 93 207 67 47
cejfe.dj@gencat.net

Tiratge: 2.000 exemplars

ISSN: 1138-5014
Dip. legal: B-1482-1998